

INSTRUKTION

FÖR

FÖRRÄTTNINGSMÄNNEN VID SVERIGES GEOLOGISKA
UNDERSÖKNINGS FÖRRÅDSSTATISTISKA
TORVMARKSUNDERSÖKNING

STOCKHOLM 1918

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

182162

Instruktion för förrättningsmännen vid Sveriges Geologiska Undersöknings förrädsstatistiska torvmarksundersökning.

KAP. I.

Allmänna upplysningar.

§ 1.

Undersökningens ändamål är att bringa kännedom om de mängder för olika ändamål användbar torv, som förefinnas inom landets olika delar. Undersökningen skall bedrivas förutsättningslöst, d. v. s. så, att naturliga torvslag särskiljas, alltså icke enbart vad som f. n. låter sig betecknas såsom t. ex. bränntorv, strötorg eller odlingstorv. Därjämte skall förekomsten av olika torvmarkstyper inom olika trakter statistiskt utredas och vidare material insamlas för fastställande av de enskilda torvslagens allmänna kemiska och fysikaliska beskaffenhet, såväl i allmänhet som beträffande variationerna inom olika trakter och i olika torvmarkstyper.

§ 2.

Undersökningen utföres efter en geometrisk analysmetod, i det inom varje område följes ett av ledningen på förhand uppgjort och å de till deltagarna utlämnade rekognosceringskartorna angivet linjesystem. De å detta linjesystem fallande torvmarkssnitten undersökas enligt nedan under Kap. II angivna tillvägagångssätt och äro avsedda att ligga till grund för den sedermera utförda statistiska behandlingen.

§ 3.

Det iakttagelsematerial, som genom fältarbetet insamlas, består av

- a) *rekognosceringskartor*, å vilka de undersökta torvmarkssnittens läge och utsträckning angivas;
- b) avvägning-, längdmätning- och borrhningsprotokoll, vilka jämte allmänna upplysningar om de av linjesystemet berörda torvmarkerna sammanföras i en *dagbok*;

c) *profiler* över samtliga undersökta torvmarkssnitt, upprättade på grundvalen av de under b) angivna primäriakttagelserna;

d) *prov* dels i serier, dels enstaka, vilka tagas enligt under Kap. III meddelade bestämmelser.

KAP. II.

Arbetets utförande.

§ 1.

Å inventeringslinjerna uppsökas med ledning av kartorna de å dessa angivna torvmarkerna, och genom varje dylik uppmättes längs inventeringslinjen en profil. Det åligger dessutom förrättningsmannen att på lämpligaste sätt undersöka, huruvida mellan de å kartan angivna torvmarkerna finnas dylika, som skäras av inventeringslinjen, samt att i så fall undersöka jämväl dessa. Denna kontrollundersökning utföres i skogig och obebbyggd terräng genom en rekognoscering längs linjen, varvid orienteringen sker medels handkompass och stegning. I öppen terräng eller då ortsbefolkningen kan giva tillräckliga upplysningar behöver emellertid dylik kontrollrekognoscering icke ifrågakomma. Oriktigheter hos kartan angivas å rekognosceringskartan samt antecknas i dagboken. Å torvmarker, som icke angivits å rekognosceringskartan, göres, helst genom stegning eller tubmätning, en ungefärlig uppskattning av arealen.

§ 2.

Vid profilupptagningen utföres samtidigt borring, längdmätning och avvägning, borringen medels det Hillerska torvborret, avvägningen och längdmätningen med Tesdorps tub och stång. Förfaringssättet är följande:

a) Inventeringslinjens läge i fältet bestämmes med hjälp av kartan och medels stegning från närmaste å denna fullt säkert identifierbara punkt (habitation, väg, bäck eller dylikt). Från den sålunda bestämda linjepunkten, vilken väljes så nära torvmarken, som omständigheterna tillåta, följer förrättningsmannen med tillhjälp av diopterkompassen linjen samt kontrollerar torvmarkens läge å kartan genom stegning fram till torvmarkens kant. Kanten förlägges vid torvlagrets verkliga utkilande och bestämmes med stickborret.

b) Från torvmarkskanten verkställes avvägning och längdmätning efter den alltjämt med diopterkompassen bestämda inventeringslinjen. Den första avvägningpunkten lägges vid torvmarkskanten. Å torvmarken avvägas och inmätas alla av inventeringslinjen skurna gränspunkter mellan viktigare torvbildande växtsamhällen (d. v. s. torvslagets utgående i ytan), gränsen mellan odlad och naturlig torvmark, torvgravar, tjärnar o. dyl. ävensom samtliga borrhingspunkter. Å högmossar skola gränserna mellan lagg, rand och mossplan, utsträckningen av »Rüllen», gölar o. s. v. inmätas och avvägas. Mätningssystemet skall ovillkorligen framföras från torvmarkskant

till torvmarkskant. Överskärars fastmarksöar eller uddar, avvågas och inmätas även dessa, såvida terrängförhållandena medgiva detta utan större tidsutdräkt. Syftningsdistanserna få icke överstiga 70—80 m. Tuben skall placeras så nära mitt emellan avvägningpunkterna som möjligt. Kontroll av vattenpasset genom parallell avläsning med rättvänd och inverterad tub bör företagas en gång dagligen och tuben, om så behöves, justeras.

Angående avvägningens och längdmätningens protokollförande se Kap. V § 8.

e) Borrning företages på avstånd, som förrättningsmannen äger att i varje fall med hänsyn till den föreliggande torvmarkens byggnad bestämma. Borrningpunkterna förläggas tätare, alltefter som torvmarkens byggnad varierar. De närmast kanterna belägna borrningpunkterna få icke väljas på större avstånd från kanten än 50 m. Skulle torvens mäktighet å dessa borrningpunkter överstiga 2 m. eller innehålla torvslag, som ej nå torvmarksytan inom kantpartiet, lägges en eller flera kompletteringspunkter närmare torvmarkskanten. Avståndet mellan borrningpunkterna får i övrigt endast undantagsvis överstiga 100 m. men aldrig 150 m. Å varje torvmarkssnitt utföras i allmänhet minst 3 borrningar, en i närheten av vardera kanten och en centralt å snittet. Endast då snittets längd understiger 100 m. och en central borrning utvisar en maximimäktighet av 1 m., eller då snittets längd understiger 50 m., må en dylik central borrning vara till fyllest.

Förrättningsmannen bör under arbetet å ett skissblock eller i huvudet klargöra de allmänna dragen av snittets byggnad och tillse, att nödigt iakttagelsematerial erhålles för snittets noggranna profilering. Skulle det visa sig, att en borrning kommit att förläggas på så stort avstånd från den närmast föregående, att lagerföljden blivit en väsentligen annan än å denna, företages omedelbart nödig kompletteringsborrning mellan de först gjorda borrningarna. Över huvud taget skall arbetet från början utföras så, att komplettering genom förnyat besök vid torvmarken i största möjliga utsträckning undvikas.

Då skärningar förekomma å inventeringslinjen, böra dessa så mycket som möjligt begagnas vid undersökningen av torvmarkssnitten.

d) Borrningen utföres invid en avvägd punkt eller, då detta av någon anledning icke är lämpligt, å en i omedelbar närhet belägen punkt, vars avstånd och höjdrelation till avvägningpunkten angivas.

Vid alla borrningpunkter antecknas markytans beskaffenhet (orörd, torr-lagd, odlad, planerad eller avschaktad mosse o. s. v.) samt, då orörd torvmark föreligger, vegetationens allmänna karaktär närmast omkring borrningpunkten. Härvid anges växtsambället samt detsammes viktigare karaktärsarter (t. ex. tallmosse med *Ledum* och *Myrtillus*; starrmosse med *Carex ampullacea* och *limosa*; högstarrkärr med *Carex stricta*; högmosse med *Cladina*, *Calluna*, *Eriophorum vaginatum* och dyhöljor), ävensom växtgeografiskt intressantare former, då dylika förekomma, t. ex.:

Betula nana, *Carex globularis*, *Carex Pseudocyperus*, *Cladium Mariscus*, *Cornus sanguinea*, *Drosera intermedia*, *Erica tetralix*, *Juncus squarrosus*, *Ledum palustre*, *Lycopodium inundatum*, *Narthecium ossifragum*, *Polystichum Thelypteris*, *Potamogeton polygonifolius*, *Rhynchospora fusca*, *Sceptrum carolinum*, *Scirpus cespitosus* o. s. v.,

ävensom arter, vilka giva upplysningar angående markboniteten, såsom *Carex capillaris*, *Carex flava*, *Carex heleonastes*, *Characéer*, *Eriophorum latifolium*, *Orchidéer*, *Primula farinosa*, *Schoenus-arterna*, *Scirpus Tabernæmontani*, *Sesleria coerulea*, *Tofieldia palustris* m. fl.

Vid borringen, vilken, utom i nedan angivna undantagsfall utföres genom successivt fördjupande av ett och samma borrhål, tillses, att borkannen vid varje provtagning är väl rengjord och ordentligt stängd, samt att borren nedföres vertikalt. Förrättningsmannen skall städse noga tillse, att borren såväl under nedförandet som vid uppdragningen alltid vrides något medsols, enär kannan eljes lätt öppnar sig och provet föorenas.

Proven upphämtas i regeln från varje hel- och halvmeters djup under markytan. På detta sätt erhålles en serie av 30 cm. långa provpelare, åtskilda av intervaller om 20 cm. Skulle viktigare kontakter falla mellan provpelarna, tillses, att åtminstone å några borrhåll i varje torvmark provpelare erhållas, som utvisa dessa kontakters exakta läge. För detta ändamål, ävensom då tät lagerväxling träffas, utföres borringen så, att provpelarna sammanhänga, d. v. s. borren nedföres varje gång 30 cm. djupare än förut. I dessa fall arbetas parallellt med tvenne borrhål på ett par decimeters avstånd från varandra, nämligen så, att vartannat prov tages ur det ena och vartannat ur det andra borrhålet. I annat fall förstör nämligen borrens spetskruv övre delen av den närmast lägre provpelaren. Likaså tages nytt hål, då en provpelare från en vid borringen redan passerad nivå önskas. Då fast ved, som hindrar borrens nedförande, påträffas, tages ävenledes nytt borrhål. Om borren av misstag nedförts förbi ett åsyftat djup, får detta misstag ej korrigeras genom uppdragning, utan prov tages å det djup, till vilket borren kommit, och provet från det åsyftade djupet tages i nytt hål. Vid borrens uppdragning bliva nämligen lagren lätt mer eller mindre omrörda. I alla de fall, då nytt hål måste tagas, lägges detta i det gamlas omedelbara närhet och på samma höjd som detta. Vid kompletteringsborring må borringen utföras med större mellanrum mellan de upphämtade provpelarna, än som ovan sagts, och borringen inriktas på att fixera de väntade kontaktens läge. På samma sätt må förfaras, då ett torvmarkssnitt visat sig vara mycket ensartat byggt, i sistnämnda fall dock högst å varannan borringenspunkt.

Vid borringen göras följande iakttagelser:

1) Den eller de jordarter, som ingå i de från varje djup upphämtade provpelarna, bestämmas, och, om flera jordarter föreligga, fastställes läget och beskaffenheten av kontakterna mellan dessa.

2) Jordarternas färg, huminositet, blöthetsgrad, halt av ved (samt dennas konsistens och art), av rottrådar (samt dessas art) och av tuvdunsfibrer observeras, ävensom inblandning av mineraliska beståndsdelar.

3) Identifierbara fossil, som anträffas vid genomplockning av provet, bestämmas.

4) Om, ehuru endast en jordart föreligger inom en provkanna, denna visar olika egenskaper eller fossilinnehåll i olika delar av kannan, observeras detta.

5) Då mossbotten nåts, iakttages dennas beskaffenhet. Skulle botten vara så fast, att prov i kannan ej kan erhållas ur densamma, fastställes dess beskaffenhet därigenom att spetskraven nedtvingas, så att en

beläggning på denna erhålles, eller ock avgöres efter ljudet vid borrens kringvridande och genom svaga stötar, huruvida grus eller sten (= morän eller berg) föreligger.

§ 3.

De vanligast förekommande torvmarksjordarterna äro:

- A. **Sediment:** Lergyttja.
Kalkgyttja.
Bleke.
Planktongyttja.
Detritusgyttja.
Sjödy.
Kiselgur.
Svämtoiv.
- B. **Sedentära bildningar. (Torv)**
1. *Sjötorv:* Phragmitestov.
Equisetumtoiv.
(Scirpustov.)
  2. *Kärrtoiv:*
    - a) telmatisk: Cladiumtoiv.
Brunmosstov.
Kärddy
Magnocaricetumtoiv } (starrtoiv.)
    - b) terrestrisk: Parvocaricetumtoiv }
Alkärrtoiv } (lövkärrtoiv.)
Björkkärrtoiv }
Skogsmylla (tallmylla, granmylla).
  3. *Mosstov (Sphagnumtoiv):*

Scheuchzeriatoiv	} (gungflytoiv).
Cuspidatumtoiv	

 Starrmosstov.
Mediumtoiv.
Vaginatumtoiv.
Fuscumtoiv.
Björkmosstov.
Tallmosstov.
Ljungmylla.

Utom dessa jordarter skall förrättningsmannen observera förekomsten av kalktuff, siderit, järnockra, dopplerit och vivianit, sumpgas, svavelväte, gips samt i övrigt de bildningar, han finner sig böra urskilja. I varje fall, då ett torvslag icke klart hänför sig till något av de ovan angivna, ävensom då någon som helst osäkerhet kan vidlåda bestämningen, skall jordarten utförligt beskrivas och rörprov tagas (Kap. III).

§ 4.

Vid angivandet av torvslagens huminositet användes en 10-gradig skala:

H₁: Fullständigt ohumifierad och dyfri toiv; vid kramning i handen avgår endast färglöst, klart vatten.

- H₂: Så gott som fullständigt ohumifierad och dyfri torv, som vid kramning avger nästan klart men gulbrunt vatten.
- H₃: Föga humifierad eller mycket svagt dyhaltigt torv, som vid kramning avger tydligt grumligt vatten, men där ingen torvsubstans passerar mellan fingrarna. Kramningsåterstoden ej grötig.
- H₄: Dåligt humifierad eller något dyhaltig torv, som vid kramning avger starkt grumligt vatten. Kramningsåterstoden något grötig.
- H₅: Någorlunda humifierad eller tämligen dyhaltig jord. Växtstrukturen fullt tydlig, men något beslöjad. Vid kramning passerar någon torvsubstans mellan fingrarna men dessutom starkt grumligt vatten. Kramningsåterstoden är starkt grötig.
- H₆: Någorlunda humifierad eller tämligen dyhaltig torv med otydlig växtstruktur. Vid kramning i handen passerar högst $\frac{1}{3}$ av torvsubstansen mellan fingrarna. Återstoden är starkt grötig men visar tydligare växtstruktur än den okramade torven.
- H₇: Ganska väl humifierad eller betydligt dyhaltig torv, i vilken ännu rätt mycket av växtstrukturen kan skönjas. Vid kramning passerar omkring hälften av torvsubstansen mellan fingrarna. Om vatten avskiljes, är detta vällingartat och starkt mörkfärgat.
- H₈: Väl humifierad eller starkt dyhaltig torv med mycket otydligt synbar växtstruktur. Vid kramning passerar ca $\frac{2}{3}$ av torvsubstansen mellan fingrarna. Möjligen avskiljes något, i så fall vällingartat vatten. Återstoden består huvudsakligen av mera resistent rottrådar o. d.
- H₉: Så gott som fullständigt humifierad eller nästan helt dyartad torv, i vilken nästan ingen växtstruktur framträder. Nästan hela torvmassan passerar vid kramning mellan fingrarna som en homogen gröt.
- H₁₀: Fullständigt humifierad eller helt dyartad torv, i vilken ingen växtstruktur framträder. Vid kramning passerar hela torvmassan utan avskiljande av fritt vatten mellan fingrarna.

Då osäkerhet mellan två närliggande huminositetsgrader föreligger, anges huminositeten med t. ex. H₂₋₃, H₇₋₈ o. s. v. För sediment, dyarter och mylla antecknas ej huminositet.

§ 5.

Blöthetsgraden (B) anges med 5-gradig skala, i vilken B₁ betecknar lufttorrt torv, B₂ något torkad torv, B₃ torv med normal vattenhalt, B₄ blöt torv och B₅ övervägande fritt vatten.

§ 6.

Halten av tuvdunnsfibrer (bladslidor, ej rötter!) (F) anges hos torv, som består av enbart eller alldeles övervägande dylika (fibertorv) med F₃, hos torv med riklig men ej övervägande fiberhalt med F₂, obetydlig fiberhalt F₁ och frihet från makroskopiskt skönjbara fibrer F₀.

§ 7.

Halten av rottrådar (R) angivas så, att R_3 betecknar ren rotfält, R_2 riklig, R_1 obetydlig förekomst av rottrådar samt R_0 frihet från dylika. Då rottrådarnas art kan bestämmas, angives denna inom parentes omedelbart efter haltbeteckningen.

§ 8.

Efter enahanda principer betecknas halten av makroskopiska vedrester med V_3 , V_2 , V_1 och V_0 . Vedslaget eller vedslagen angivas inom parentes omedelbart efter haltbeteckningen.

KAP. III.

Provtagning.

§ 1.

Ur de undersökta snitten tagas två slag av prov, nämligen: en serie för mikroskopisk samt en för kemisk och fysikalisk undersökning.

§ 2.

Proven för mikroskopisk undersökning inläggas i glaströr i båda ändarna tillslutna med koniska korkar.

Dylika prov skola tagas:

a) Vid varje tillfälle, då osäkerhet kan vidlåda en jordartsbestämning, eller då förrättningsmannen finner en jordart i något hänseende anmärkningsvärd. Av brunmosstorp, starrmosstorp eller vitmosstorp (med undantag av typisk fuscumtorv) tages i varje torvmark prov för mikroskopisk bestämning av torvbildaren från åtminstone en av de borrhningar, i vilka torvslagen i fråga påträffas. Likaså tages rörprov av lager med anmärkningsvärdare fossil t. ex. *Trapa natans*, *Carex Pseudocyperus* och *Cladium Mariscus*, *Najas marina* och *Najas flexilis* o. s. v.

b) Utom de under a) nämnda ströproven tages en provserie från mitten av varje större, av inventeringslinjen någorlunda centralt skuren torvmark, ävensom ur smärre torvmarker, vilkas lagerföljd synas erbjuda någonting av geologiskt intresse. Såvitt möjligt utväljas för insamlande av dessa provserier punkter med bibehållen naturlig markyta. I provserierna skola i regel ingå prov från var 25 cm. genom hela lagerföljden. Dessutom tagas prov 5 cm. under markytan, 5 cm. över och 5 cm. under den subboreal-subatlantiska kontakten, 5 cm. över botten samt av underlaget, då detta be-

står av lera eller sand, ävensom ur varje lager, som ej blir representerat i 25 cm-serien. Proven tagas ur övre och nedre delarna av provpelarna från varje halvmeter, varvid noga tillses, att rena prov erhållas (jfr c)).

c) Vid alla rörprov tillses, att provet är fullkomligt fritt från inblandningar av andra lager än det provet skall representera. Proven uttagas med en väl rengjord kniv eller träspade ur borrhkannen och skrapas väl rena. Borrhkannans översta och understa 2—3 cm. undvikas.

d) Samtliga rörprov märkas å ena korken med bläck i löpande nummerföljd. Utom provets nummer antecknas på korken »Torvinventeringen» (förkortat »TI») årtalet (tiotal- och enhetssiffra) samt förrättningsmannens signatur.

Exempel:

TI 17
168
K. Pgn

§ 3.

a) Prov för kemisk och fysikalisk undersökning tagas i serier med 50 cm. intervaller dels från mitten och ena kantpartiet av varje torvmarkssnitt av mer än 1 km. längd, dels ock, där torvmarker av denna storlek ej finnas, från mitten av ett för trakten typiskt torvmarkssnitt å varje 5 km.-sektion av inventeringslinjen. Skulle dessa snitt innehålla laggpartier, vilkas byggnad avviker från mittpartiets, tages jämväl ur dessa en provserie.

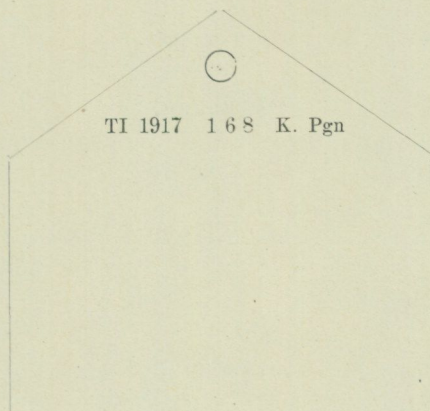
b) I varje prov av detta slag tages en full borrhkanna. Då en dylik från jämn 50 cm.-nivå innehåller flera jordarter, tagas proven något ovanför och något under kontakten. Ett prov får sålunda icke innehålla flera jordarter. Från lager med mindre mäktighet än en borrhkannans höjd upphämtas flera prov, så att ett prov av ungefär en borrhkannans rymd erhålles.

c) Proven inläggas i fältet i paket av gott papper, helst pergamentpapper, samt etiketteras provisoriskt genom påskrift utanpå paketet. I kvarteret inläggas paketen, sedan proven torkat, i papperspåsar av fastställd modell, i vilka inlägges en lös, med tusch skriven etikett, och som förses med påskrift i övre kanten under vikningen (se fig. nästa sida).

d) Proven märkas med löpande nummer (en annan nummerföljd än rörproven). Å de i påsarna inlagda etiketterna (se fig. nedan) angivas län, inventeringslinje, torvmarkens nummer och namn (se Kap. V, § 6), borrhningspunktens nummer, provets djup under markytan, jordarten, förrättningsmannens namn samt datum.

Alkärrtorv	Jönköpings län	1 6 8
	Linje 2	
	Torvm. 19 (Stockaryds mosse)	
	BP 16: 150 cm. u.y.	
	19 ⁵ / ₇ 17 Karl Pettergren	

Utån på påsen göres anteckning enligt följande exempel:

KAP. IV.

Rekognosceringskartor.

§ 1.

Som rekognosceringskartor användas kartor av det slag, som ledningen i varje fall bestämmer.

§ 2.

Förrättningsmannen antecknar å yttersidan av kartan, under bladnamnet, sitt namn, året då kartan använts samt den eller de av honom på kartan registrerade inventeringslinjerna.

§ 3.

Varje undersökt torvmarkssnitt, såväl genom å kartan angivna torvmarker som genom dylika, som »nyupptäckts» angives å kartan med en grov röd linje av längd, noga motsvarande snittets längd och i möjligast riktiga läge.

§ 4.

Över eller till höger om denna linje skrives vinkelrätt mot linjen torvmarkens namn och under eller till vänster om linjen torvmarkens nummer.

KAP V.

Dagboken.

§ 1.

Dagbok, innehållande reserouter samt alla gjorda iakttagelser föres i för ändamålet utlämnade häften och skrives alltid med bläck. Dagboken skall ovillkorligen föras dag för dag och hållas i nivå med fältarbetets fortskridande.

§ 2.

Utanpå varje dagbokshäfte skrives i övre högra hörnet förrättningsmannens namn, mitt på 5:te raden uppifrån »Torvinventeringen», mitt på 7:de raden året samt mitt på 9:de raden dagbokshäftets nummer. Å undre hälften antecknas län, inventeringslinje, namn och nummer å de i häftet redovisade torvmarkerna (med sidhänvisningar) samt dagar. Andra och de två sista bladen i varje häfte lämnas blanka. Dagbokstexten börjar på 5:te sidan i varje häfte och pagineras i övre yttre hörnet löpande genom alla under ett år av en förrättningsman använda häften. Å textsidorna vikes en 5 cm. bred marginal. Överst i denna antecknas å varje textsida den behandlade torvmarkens nummer och namn, vilka båda likaledes införas som kantrubrik, där redogörelsen för ett visst torvmarkssnitt börjar. Mitt över texten skrives å varje sida datum (exempel: 19 ³/₇ 17).

§ 3.

För resedag antecknas tiden för avresa och ankomst, fortskaffningsmedlet samt var kvarter tagits (gårds- eller hotellnamn).

§ 4.

För förrättningsdag antecknas först dagens marsch- eller färdroute, varefter noggrann redogörelse för arbetet gives. De under dagen gjorda iakttagelserna antecknas därefter i löpande följd. I regel införas endast fakta. Diskussion av lagerföljder o. s. v. må blott undantagsvis förekomma. Formuleringen göres koncis, men uttömmande.

§ 5.

Beträffande orienteringen av inventeringslinjen antecknas sättet, på vilket denna i varje fall utförts (t. ex. »genom stegning längs bygdevägen från vägkorset c:a 300 m. SSV om Höglunda»). Likaså anges på vad sätt kontrolleringen av kartan mellan dennas torvmarker utförts.

Alla oriktigheter å kartan skola, i den mån de beröra torvmarkerna, noggrant antecknas.

§ 6.

Varje torvmarkssnitt förses med nummer och (helst) namn. Snitten skola ovillkorligen numreras i den ordning de ligga. Om av en eller annan orsak undersökningen måste ske i annan ordning (vilket i regel bör undvikas), får detta ej inverka på snittens numrering. I dagboken införas de dock dag för dag i den följd, undersökningen försiggått (å profilbladen däremot i nummerföljd; se Kap. VI).

Torvmarkernas namn antecknas från kartan eller efterfrågas hos befolkningen. Skulle det visa sig, att en torvmark saknar namn, benämnes densamma av förrättningsmannen efter någon närbelägen gård, sjö, bergshöjd eller dylikt (t. ex. Östra Nybodamossen, Trollsjömossen, Västra Korpbergsmossen). Namn, som erhållas från kartan eller befolkningen, utmärkas med citationstecken, vilket utskrives så ofta namnet förekommer (å rekognosceringskarta, dagbok och profilblad). Av rekognoscören gjorda namn skrivras utan citationstecken. Mycket obetydliga torvmarker behöva ej benämnas.

§ 7.

Först i redogörelsen för varje mosse gives en kort allmän översikt av mossens beskaffenhet, i den mån denna ej framgår av kartan (högmosse eller kärr, helt eller delvis skogbeväxt eller icke, utdikad eller icke, helt eller delvis odlad eller icke, torvtäkt o. s. v.), huru linjen skär mossen (t. ex. centralt, genom södra laggen, tangentiellt över nordligaste delen av mossplanet). För torvmarker, som icke å kartan angivits, lämnas dessutom uppgift om form, ungefärlig areal o. s. v.

§ 8.

Närmast efter den i § 7 nämnda allmänna redogörelsen införes protokoll över avvägning och längdmätning enligt nedanstående formulär:

Nr	Avstånd	Bakåt	Framåt	+	—	Höjd	A n m.
V	0	1.38				0	
	10	1.67	1.56		0.18	— 0.18	Laggbäck
1	15	1.39	1.35	0.32		0.14	Gräns mellan lagg och rand
2	25	1.34	1.26	0.13		0.27	Gräns mellan randskog och mossplan
3	70	1.36	1.33	0.01		0.28	
	40	0.56	1.37		0.01	0.27	Kant av torvschakt
4	40	1.40	1.35		0.79	— 0.52	I torvschakt
5	90	1.30	1.45		0.05	— 0.57	>
6	85		1.20	0.10		— 0.47	>

I mättningsprotokollets kolumn »Nr» införes nummer endast för borrhingspunkterna. Kantpunkter såväl mot mossen omgivande fastmark som mot öar och udar betecknas med väderstreckbokstäver, som införes i »Nr»-kolumnen. För övriga avvägda punkter införes i kolumnen »Anm.» uppgift om deras betydelse (t. ex. gräns mellan lag och rand, östra stranden av Mörttjärn o. s. v.). Då mätning utförts över fast mark, införes i »Nr»-kolumnen ett kort horisontalt streck å varje mättningsstation. Siffrorna i mättningsprotokollets kolumner skola ovillkorligen skrivas noga under varandra. Endast för så vitt mättningsprotokoll kräver större utrymme än en dagbokssida, får detsamma fördelas på två sidor, men i så fall alltid på samma uppslag, såvida ej ännu större utrymme kräves. Mättningsprotokoll får under inga förhållanden utelämnas.

§ 9.

För varje utförd borrning införes i dagboken ett protokoll, rubricerat BP 00. Numreringen bestämes av den ordning, i vilken borrhningarna utförts, och angives med arabiska siffror. Borrhningsprotokollen införes i dagboken i nummerföljd.

Först i varje borrhningsprotokoll skrives markbeskaffenheten och vegetationsanteckningar.

Exempel:

BP 16.

Orörd mosse.

Veg.: Rismosse med *Calluna*, *Myrtillus*, *Eriophorum vaginatum*, *Cladina*.

Varje upphämtad provkanna betecknas med centimetertalet för det djup, vid vilket borrhkannans bas befunnit sig vid provtagningen, och borrhkannans innehåll beskrives ur de synpunkter, som angivits i Kap. II.

Exempel:

- 50 cm. u. y. *Fuscumtorv*, ljusgul; $H_1B_2F_1R_1$ (*Eriophorum*) V_0 .
 100 » » » 10 cm. *Fuscumtorv*, gulbrun; $H_3B_3F_2R_1$ (*Eriophorum*) V_0 .
 20 » *Sphagnumtorv*, brunsvart; $H_8B_3F_1R_2$ (*Eriophorum*); V_0 ; ljungpinnar. Kontakten mot föregående skarp.
 150 » » » *Sphagnumtorv*, upptill brun, nedtill ljusbrun;
 överst $H_6B_3F_0R_0$ (*Eriophorum*) V_0 .
 nederst $H_4B_4F_2R_2$ (*Eriophorum*) V_0 .
 200 » » » *Lövkärrtorv*, rödbrun; $H_8B_3F_0R_0$ (*Carex*) V_1 (al och björk).
Cenococcum.
 250 » » » 10 cm. *Magnocaricetumtorv*, brun; $H_5B_3F_0R_2$ (*Carex*) V_0 .
Carex filiformis (frukter med fruktgömmen); *Menyanthesfrön*.
 20 cm. *Lergyttja*, grågul; *Potamogeton* (fruktstenar). Hastig övergång från föregående. Skruven i sand.

§ 10.

Då lagerföljden i en skärning uppmäts, införes profilprotokollet under beteckning DP (detaljprofil) och inordnas i borrhingspunkternas nummer-

följd. Har övre delen av en lagerföljd uppmäts i skärning och underdelen undersökts med borning, användes rubriken BP (DP) eller DP (BP).

DP protokollföres så, att varje lager betecknas med en stor bokstav. Efter denna införes mäktigheten i centimeter samt lagerbeskrivningen.

Exempel:

DP 13.

Planerad högmosse; i torvströschakt.

A 90 cm. *Fuscutorv*, ljusbrun-brun, med regenerationslagring. I hölje-lagren H_{3-4} ; hedlagren H_{4-5} ; B_2 ; F_{1-3} (i medeltal F_2); R_2 (*Eriophorum*) V_0 .

B 10 cm. *Tallmosstorv* med nedvittrade stubbar, $H_0B_2F_2R_0V_1$; skarp kontakt mot föregående.

Om borning härefter vidtager, fortsättes protokollet på sätt under § 9 angivits. Djupet räknas alltid under markytan.

§ 11.

Då prov tagits, anges detta med provets nummer inom en grov, röd ring

för rörprov (59) och inom en kvadrat (93) för påsprov. Provnumret

skrivs omedelbart efter namnet å den jordart eller det fossil, provet representerar.

KAP. VI.

Profilerna.

§ 1.

Innan en profil uppritas, företages effektiv kontrollräkning av snittets mättningsprotokoll.

§ 2.

Profilerna genom de undersökta torvmarkssnitten ritas med tusch och färgkrita på blad av rutpapper, vart och ett utgörande tredjedelen av ett på längden skuret normalark. Arken få ej förlängas utom i det fall, att ett torvmarkssnitt ej rymmes å ett blad av normalformat. I sådant fall tillklistras behövlig förlängning, varvid tillses, att rutindelningen icke brytes i skarven, och det tillklistrade invikes vid normalbladets högra kant. Profilbladen få ej rullas utan förvaras i de papp-portföljer, som av ledningen utlämnas.

§ 3.

Å varje blad antecknas i övre högra hörnet inventeringsdistrikt och linjenummer, i nedre högra hörnet förrättningsmannens namn och året, och

å vart och ett införas så många torvmarkssnitt, utrymmet medgiver. Snitten placeras i den av torvmarkernas läge betingade nummerföljden. Under varje snitt skrives i vänstra kanten torvmarkens nummer, i högra kanten dagen, då profilen uppmätts, samt mitt under snittet torvmarkens namn.

§ 4.

Profilerna ordnas så, att den västligaste resp. sydligaste placeras längst till vänster å bladet och ritas alltid med västra resp. södra kanten åt vänster.

§ 5.

För alla profiler begagnas längdskalan 1:2000 och höjdskaalen 1:200 (1 cm. = 20 m. i längd- och 2 m. i höjddled).

§ 6.

Å profilerna utsätts samtliga borrhypor med vertikala svarta linjer, över vilka borrhypens nummer utskrives med små siffror. Avvägda men ej borrhypor betecknas med vertikala tuschstreck av c:a 0,5—1 mm. längd på undersidan av ytkonturen. Att profiler tillhöra olika, av fastmarkspartier skilda delar av samma torvmark angives därigenom, att angränsande profiländar sammanbindas med en prickad linje. Sådana profiler placeras, då avvägning dem emellan företagits, i rätt höjd i förhållande till varandra.

I profilerna markeras med små svarta kryss förekomst av fast ved, som påträffats vid borrhypen eller observerats i skärningar. Fynd av intressantare fossil (*Cladium*, *Trapa*, *Najas* o. s. v.) angivas genom en fin, röd linje från fyndpunkten till fossilets namn, som med liten stil skrives med röd tusch under profilen. Bottenbeskaffenheten angives med tecknen † för berg, ▲ för »sten», △ för morän, S för sand och L för lera omedelbart under bottenkonturen mitt under borrhypvertikalen.

§ 7.

Prov betecknas med röda siffror inom ring (för rörprov) eller kvadrat (för påsprö), skrivna ovan profilen. Från ringen resp. kvadraten drages en röd linje till den punkt på profilteckningen, som motsvarar provpunkten.

KAP. VII.

Övriga bestämmelser.

§ 1.

Allt under arbetet insamlat material är Sveriges Geologiska Undersöknings egendom och får icke utan i varje särskilt fall lämnat medgivande publiceras av förrättningsmannen.

§ 2.

Arbetet i fältet skall dagligen pågå minst 8 timmar, då ej otjänlig väderlek eller annat giltigt hinder föreligger.

§ 3.

Det åligger förrättningsmannen att tillse, att arbetet utföres för minsta möjliga kostnad. Sålunda skall kvarter väljas så, att onödigt långa resor till och från de dagliga arbetsområdena undvikas, men att å andra sidan ingen onödig tid spilles på alltför täta kvarterombyten.

§ 4.

Förrättningsman äger icke rätt att använda mer än en hantlangare för varje arbetsdag. Han har att själv bestämma hantlangarens dagavlöning, men skall tillse, att nämnvärd överbetalning i förhållande till ortens arbetspriser icke förekommer. Hantlangarearvodena skola kvitteras av hantlangarna på därför avsedd blankett (»Avlöningslista för hantlangare»).

§ 5.

Å övriga utgifter, vilka förrättningsman för sitt arbete nödgas vidkännas, tagas särskilda kvittenser, som bifogas reseräkningen.

§ 6.

Reseräkning föres efter gällande resereglemente och efter formulär, som av ledningen tillhandahålles. Reseräkningen föres i koncept, allt efter som arbetet fortskrider.

§ 7.

Förrättningsman erhåller vid varje full arbetsmånads början från S. G. U:s sekreterare ett reseförskott av överenskommen storlek. Skulle mellan månadsskiftena ytterligare reseförskott behövas, kan sådant på begäran erhållas från sekreteraren. Vid anhållan om dylikt extra reseförskott skall uppgift om reseräkningens slutsumma vid tiden i fråga bifogas.

§ 8.

Förrättningsman skall vid varje kvarterombyte anmäla den nya adressen hos ledningen, ävensom å tjänstebrevkort adresserat till S. G. U., samt dessutom till sekreteraren vid S. G. U. en vecka före varje månadsskifte anmäla, under vilken adress reseförskottet för nästa månad önskas utsänt.

§ 9.

Varje lördag skall förrättningsman till ledningen avsända kortfattad rapport om arbetets fortgång under den tilländalupna veckan.

§ 10.

Insamlade prov skola successivt insändas till Sveriges Geologiska Undersökning i tjänstepostpaket, märkta »Linjeinventeringen» och med förrättningsmannens namn och avsändningsdagen.

Rörprov insändas i de lådor, i vilka rören vid utlämnandet äro förpackade, påsproven i hållbara paket eller i mindre lådor, som av förrättningsmannen anskaffas.

§ 11.

Vid fältarbetets slut skall förrättningsman till ledaren insända fullständiga kartor, dagböcker och profilblad samt konceptet till reseräkningen. Den för arbetet utbekomna utrustningen sändes direkt till S. G. U., instrument o. d. omsorgsfullt förpackade. Sveriges Geologiska Undersöknings postadress är *Vetenskapsakademien*. Frakt- och ilgods adresseras: Sveriges Geologiska Undersökning, *Albano*. Kartor, dagböcker och profiler sändas alltid i postpaket, assurerade för lämpligt belopp. Instrument och dylikt skola omsorgsfullt emballeras.

